

Sygn. akt I ACa 1526/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 lutego 2015 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu – Wydział I Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Anna Guzińska
Sędziowie:	SSA Małgorzata Bohun SSA Tadeusz Nowakowski (spr.)
Protokolant:	Beata Grzybowska

po rozpoznaniu w dniu 6 lutego 2015 r. we Wrocławiu na rozprawie

sprawy z powództwa **A. B. i R. B.**

przeciwko **G. B.**

o zapłatę

na skutek apelacji powodów i pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Legnicy

z dnia 15 lipca 2014 r. sygn. akt I C 120/11

- 1. zmienia zaskarżony wyrok w punktach I i II w ten sposób, że zasądzone tam kwoty obniża do 31.335 zł (trzydzieści jeden tysięcy trzysta trzydzieści pięć złotych), nie naruszając pozostałych postanowień tych punktów, a dalej idące powództwa oddala, w punkcie IV przez obniżenie zasądzonej tam kwoty do 2.599 zł, w punkcie V przez obniżenie zasądzonej tam kwoty do 1.158 zł oraz w punkcie VI przez nakazanie pozwanej, aby uiściła na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Legnicy kwotę 2.889 zł, zaś powodom kwoty 2.166,50 zł;**
- 2. oddala dalej idącą apelację pozwanej, a apelacje powodów w całości;**
- 3. zasądza od powodów na rzecz pozwanej po 2.590 zł zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 15 lipca 2014 r. Sąd Okręgowy w Legnicy zasądził od pozwanej na rzecz powodów po 80.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 15 lipca 2014 r. do dnia zapłaty; dalej idące powództwo co do zapłaty odsetek oddalił i orzekł o kosztach postępowania.

Sąd ten ustalił, że postanowieniem z 8.10.2010 r. Sąd Rejonowy w L. stwierdził, że spadek po M. B. zmarłym 16.04.2010 r. w L., na podstawie testamentu notarialnego z 13.06.2001 r. nabyła żona G. B. w całości.

M. B. w chwili śmierci był żonaty z G. B. i miał trzech synów A. B., R. B. oraz N. B..

Na dzień 16.04.2010 r. M. B. posiadał na rachunku bankowym

nr (...) zgromadzone środki w kwocie 5.963,39 zł.

W dniu 19.04.2010 r. z powyższych środków zostało spłacone zadłużenie w wysokości 50 zł, opłacony abonament telewizyjny w wysokości 64 zł, kwotę 5.840 zł wypłaciła G. B..

Na dzień otwarcia spadku M. B. nie posiadał akcji w (...) SA w P..

Na dzień otwarcia spadku M. B. nie posiadał środków na innych rachunkach bankowych w (...) SA O/L..

Umową z dnia 26 lipca 2007 r. G. B. i M. B. ustanowili rozdzielność majątkową małżeńską.

Aktem notarialnym z dnia 31.07.2007 r. M. B. sprzedał G. B. należące do jego majątku odrębnego spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu położone w L. przy ul. (...) za kwotę 100.000 zł.

Wartość rynkowa mieszkania została przez strony ustalona na kwotę 202.500 zł. Wartość rynkowa własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego wg stanu na dzień 31.07.2007 r. wynosi 169.000 zł.

Aktem notarialnym z dnia 12.11.2007 r. M. B. darował na rzecz N. B. spółdzielcze własnościowe prawo do garażu położonego

w L. w zespole garaży przy zbiegu ulic (...), które nabył będąc żonatym, z majątku osobistego do majątku osobistego.

Wartość spółdzielczego prawa do garażu według stanu na dzień 12.11.2007 r. wynosi 21.400 zł.

W dniu 16 listopada 2007 roku M. B. darował N. B. kwotę 400.000 zł ze środków pieniężnych stanowiących jego majątek odrębny

z przeznaczeniem na zagospodarowanie. M. B. kwotę 400.000 zł przekazał z rachunku (...) na rachunek N. B. (...) w dniu 16.11.2007 r.

W dniu 16 czerwca 2009 r. N. B. sprzedał własnościowe spółdzielcze prawo do garażu nr (...) D. i R. J. za kwotę 18.000 zł.

W dniu 3 lipca 2008 r. N. B. darował M. B. kwotę 410.000 zł. N. B. kwotę 410.000 zł przekazał z rachunku (...) w dniu 3.07.2008 r. na rachunek M. B. (...)

W dniu 3 lipca 2008 r. G. B. zawarła z M. B. umowę o częściowy podział majątku wspólnego. W skład majątku dorobkowego M. B. i G. B. wchodził samochód osobowy marki F. (...) nr rej. (...) o wartości 15.000 zł, samochód osobowy F. (...) nr rej. (...) o wartości 40.000 zł, środki pieniężne

w kwocie 400.000 zł zgromadzone na koncie M. B., dwa konie rasy (...) D. i Dżuma o łącznej wartości 7.000 zł.

W wyniku częściowego podziału majątku G. B. otrzymała samochód F. (...), kwotę 300.000 zł, dwa konie, zaś M. B. samochód F. (...) oraz kwotę 100.000 zł. M. B. zobowiązał

się kwotę 300.000 zł przelać na konto G. B. w terminie do 16.07.2008 r.

W dniu 3.07.2008 r. z rachunku (...) M. B. przelał na rachunek G. B. kwotę 300.000 zł kwotę 110.000 zł na własny rachunek (...).

W dniu 24.09.2007 r. G. B. otrzymała w Banku (...) SA we W. kredyt w wysokości 300.000 zł na zakup mieszkania położonego w L. przy ul. (...). W dniu 3 października 2007 r. G. B. nabyła od B. i S. P. lokal mieszkalny stanowiący

odrębną nieruchomości wraz z przynależnym do niego udziałem we współwłasności nieruchomości położony w L. przy ul. (...) za kwotę 450.000 zł. Część ceny w wysokości 300.000 zł została zapłacona z kredytu udzielonego pozwanej przez bank, pozostała kwota 150.000 zł ze środków własnych pozwanej, którymi dysponowała pozwana.

W dniu 7 lutego 2008 r. pozwana otrzymała od I. K. kwotę 112.500 zł z przeznaczeniem na zakup mieszkania. W dniu 11.07.2008 r. I. K. darowała pozwanej kwotę 50.000 zł. W dniu 18 sierpnia 2008 r. I. K. darowała pozwanej kwotę 100.000 zł na wyposażenie mieszkania przy ul. (...). I. K. darowała swojej córce G. B. pieniądze na remont nieruchomości przy ul. (...) i tak w dniu 16.03.2009 r. kwotę 54.050 zł, w dniu 24.11.2009 r. kwotę 8.000 zł, w dniu 5.02.2010 r. kwotę 52.400 zł, w dniu 6.09.2010 r. kwotę 15.000 zł, w dniu 20.12.2010 r. kwotę 7.800 zł, w dniu 7.03.2011 r. kwotę 76.770 zł.

I. K. łącznie przekazała na rzecz pozwanej kwotę 476.520 zł, kwoty te przekazała z rachunku bankowego nr (...) na rachunek pozwanej prowadzony przez (...) SA nr (...).

Na rachunek bankowy nr (...) należący do I. K. wpłynęły środki z dopłat AR i MR za okres od 14.03.2006 r. do 14.12.2010 r., z tego tytułu wpłynęła kwota 319.900,60 zł.

W dniu 20.12.2007 r. na wskazany rachunek bankowy I. K. wpłynęła kwota 76.486,09 zł z tytułu zbycia nieruchomości oraz kwota 36.000 zł, w dniu 25.07.2008 r. kwota 210.000 zł, w dniu 03.09.2010 r. kwota 15.000 zł. Łącznie z tytułu sprzedaży nieruchomości wpłynęła kwota 337.486,09 zł.

Darowizny przekazane przez I. K. na rzecz pozwanej musiały pochodzić częściowo z dopłat uzyskanych z AR i MR oraz częściowo z dochodów uzyskanych ze sprzedaży nieruchomości.

Zapłata reszty ceny za zakup nieruchomości przy ul. (...) w L. w wysokości 150.000 zł znajdowała pokrycie w środkach pieniężnych pochodzących głównie z darowizn, którymi dysponowała pozwana.

G. B. i M. B. korzystali w (...) SA Oddział w L. z kredytu gotówkowego udzielonego w dniu 8.04.2009 r. w wysokości 75.000 zł.

Kredyt został przekazany na rachunek pozwanej nr (...) w wysokości 72.750 zł. Spłata kredytu następowała z rachunku pozwanej, całkowita spłata kredytu nastąpiła w dniu 18.08.2009 r.

Z rachunku pozwanej w (...) SA 1 Oddział w L. wypłat dokonywał M. B., w okresie od 4.06.2008 r. do 24.04.2009 r. wypłacił łącznie kwotę 283.900 zł.

Pozwana wypłaciła z rachunku bankowego M. B. w okresie od 24.09.2007 r. do 12.02.2008 r. łącznie kwotę 26.200 zł. Po dniu 26.07.2007 r. z rachunku należącego do M. B. na potrzeby pozwanej została wydatkowana łącznie kwota 359.859,43 zł w tym 26.205 zł wypłata gotówki przez pozwaną, 9.319 zł podatek od czynności cywilnoprawnych od zakupu nieruchomości przy ul. (...), 19.000 zł zakup mebli sypialnia przez pozwaną, 2.596,06 zł czynsz plus opłaty za mieszkanie przy ul. (...).744,37 pozostałe oraz 300.000 zł rozliczenie z tytułu podziału majątku. Z rachunku bankowego M. B., po dacie darowania garażu N. B. były wydatkowane kwoty na opłaty związane z garażem w łącznej wysokości 353,75 zł. Wartość nakładów poczynionych przez pozwaną na nieruchomość położoną w L. przy ul. (...) wynosi 226.545 zł. Umowy z wykonawcami nakładów zawierała pozwana, wydatki na nakłady zostały zapłacone przez pozwaną gotówką lub przelewami z konta bankowego pozwanej (...).

Nie można jednoznacznie ustalić źródeł finansowania nakładów poczynionych

na nieruchomości położoną przy ul. (...) w L.. Z dużą dozą prawdopodobieństwa można stwierdzić, że nakłady na przedmiotową nieruchomość zostały sfinansowane z darowizn otrzymanych przez pozwaną od I. K..

W dniu 17 lutego 2007 r. M. B. sporządził odrębne oświadczenie zatytułowane „uzupełnienie do Repertorium A 8842/2001 aktu notarialnego

z 20.12.2001", w którym przeznaczył tytułem zapisu synowi N. B. udział w wysokości 20% w środkach pieniężnych ulokowanych w Banku (...) w L.; wyłączył od udziału w zapisie testamentu syna R. B., który był na jego wyłącznym utrzymaniu do ukończenia 3 lat studiów i któremu załatwił mieszkanie typu lokatorskiego SM (...) we W. przy ul. (...) i z którym od 1995 r. nie utrzymuje w ogóle kontaktów: nastąpiło całkowite zerwanie więzi rodzinnych; wyłączył z udziału w zapisie testamentowym syna A. B., który był na jego wyłącznym utrzymaniu do ukończenia studiów i któremu załatwił mieszkanie typu lokatorskiego w SM (...) w L. przy ul. (...) i z którym od 1995 r. nie utrzymuje w ogóle kontaktów, nastąpiło zerwanie więzi rodzinnych.

N. B. zdał maturę w 2001 r., po szkole średniej podjął studia, w 2001 r. ożenił się, zamieszkał w mieszkaniu przy ul. (...) w L..

W okresie od 2008 r. do 2009 r. mieszkał w mieszkaniu przy ul. (...), po ślubie N. B. w mieszkaniu tym zamieszkał M. B. z pozwaną.

Pieniądze w kwocie 410.000 zł B. przekazał ojcu z uwagi na chorobę M. B. i konieczność jego leczenia.

W 1995 r. M. B. związał się z G. B..

W 2000 r. pozwana zawarła związek małżeński z M. B..

W latach 1995-2000 A. B. i R. B. utrzymywali bliskie kontakty

z M. B.. M. B. w 2004 r. zerwał kontakty z synem A., utrzymywał kontakty z jego żoną A. i dziećmi. A. B. widział się z ojcem w grudniu 2007 r. w mieszkaniu przy ul. (...). Pozwana zwróciła uwagę A. B., aby informował ją on wizytach u ojca. Od 2007 r.

A. B. spotykał się z ojcem poza mieszkaniem M. B..

W styczniu 2008 r. zmarła matka powodów, M. B. nie przyszedł na jej pogrzeb. Od czerwca 2008 r. A. B. spotkał się z ojcem kilka razy.

W 2009 r. M. B. odwiedził syna A. w jego domu. Ostatni raz

z ojcem A. B. widział się w 2010 r. A. B. w latach 1985-1991 studiował na Akademii (...) we W., otrzymywał stypendium.

W 1989 r. rozpoczął działalność gospodarczą i miał własne środki finansowe. Mieszkanie przy ul. (...) otrzymał w 1985 r. D. M. scedował na powoda A. B. wkład mieszkaniowy, który powód zwrócił w 1989 r.

z pieniędzy zarobionych w Anglii. W 2001 r. A. B. rozpoczął budowę domu. Od M. B. nie otrzymał żadnych środków pieniężnych.

R. B. nie otrzymał od M. B. żadnych darowizn,

w 1996 r. ukończył studia, w czasie studiów utrzymywał się samodzielnie, ojciec scedował na powoda R. B. członkostwo w SM (...) we W.. Wkład mieszkaniowy związany z mieszkaniem miał powód ze środków własnych. Mieszkanie sprzedał powód w 2006 r. i pieniądze przeznaczył na budowę domu, M. B. nie pomagał synowi R. w budowie domu. Powód R. B. przestał odwiedzać ojca po 2005 r. Z M. B. widział się w grudniu 2007 r. w jego mieszkaniu, przed śmiercią M. B. widział się z ojcem raz na mieście.

M. B. w latach 2004 -2005 leczył się na prostatę, w lipcu 2007 r. miał operację, pozwana nie informowała powodów o pobycie M. B.

w szpitalu. W czasie pobytu M. B. w szpitalu przychodził do niego notariusz. Po wyjściu M. B. ze szpitala opiekowała się nim F. Z., I. K. i pozwana.

M. B. wspierał finansowo matkę powodów, odwiedzał ją co miesiąc, w czasie odwiedzin spotykał się również z synem A..

Pozwana nie poinformowała powodów o śmierci M. B. ani o terminie pogrzebu. Na grobie M. B. nie ma pomnika.

Wartość samochodu marki F. (...) wynosi 16.000 zł

Pismem z dnia 23.12.2010 r. powodowie wezwali pozwaną do zaspokojenia ich roszczeń z tytułu zachowku po zmarłym M. B. poprzez zapłatę w terminie do 14 dni kwot, których wysokość pozostawili pozwanej do oszacowania. Powyższe pismo pozwana otrzymała 10.01.2011 r. Pismem z dnia 18.01.2011 r. pozwana odmówiła zapłaty podnosząc, iż M. B. nie zostawił spadku.

Przy tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że powództwo zasługuje na uwzględnienie. Zgodnie z art. 991 § 1 k.c. powodowi należy się po 1/8 wartości spadku, bowiem spadkodawca miał trzech synów. Brak jest podstaw do przyjęcia, że powodowie zostali przez spadkodawcę wydziedziczeni w dokumencie z 17.02.2007 r. „uzupełnienie do Repertorium A 842/2001 Aktu notarialnego z dnia 20.12.2001 r.” M. B. przeznaczył tytułem zapisu synowi N. udział w wysokości 20% w środkach pieniężnych zgromadzonych w (...) w L. i wyłączył od udziału w zapisie synów R. i A.. W ocenie Sądu pierwszej instancji z treści tegoż dokumentu wynika, że wolą spadkodawcy było wyłączenie powodów od udziału w zapisie. Nie można natomiast wyciągnąć wniosku, że wolą spadkodawcy było pozbawienie powodów prawa do zachowku. Także niezależnie od tego przyczyna wyłączenia od udziału w zapisie testamentu wyrażona przez spadkodawcę, nie może być postawą wydziedziczenia, bowiem wskazania M. B. nie mieszczą się w katalogu przyczyn wydziedziczenia wskazanym przez ustawodawcę w art. 1008 k.c.

Z materiału dowodowego sprawy wynika, że powodowie utrzymywali z ojcem bliskie kontakty, odwiedzali się, uczestniczyli w uroczystościach rodzinnych, spotkania te były przyjazne. Potwierdza to także okoliczność, że na prośbę ojca A. B. pomógł przyrodniemu bratu N. znaleźć w 2007 r. pracę. Materiał dowodowy nie wykazał „całkowitego zerwania więzi rodzinnych od 1995 r.” Więzy te wprawdzie uległy rozluźnieniu z uwagi na zachowanie pozwanej, ale nie nastąpiła sytuacja wymieniona w art. 1008 pkt 3 k.c. Na należny powodowi zachówek nie mają wpływu koszty ponoszone przez spadkodawcę na ich naukę czy też pomoc w załatwieniu mieszkania. Mieszkania nie stanowiły darowizn ani zapisów.

Ustalając substrat zachowku, będący podstawą jego obliczenia, Sąd Okręgowy ustalił czystą wartość spadku. Wartość ta to różnica między wysokością aktywów wchodzących w skład spadku a wysokością długów spadkowych. Obliczenie następuje na podstawie wartości spadku według cen z daty orzekania o roszczeniu z tego tytułu.

Na dzień otwarcia spadku nie było długów spadkowych. Spadkodawca i pozwana korzystali z kredytu w (...)/w L. udzielonego w kwocie 75.000 zł 8.04.2008 r., ale całkowita spłata tego kredytu nastąpiła w dniu 18.08.2009 r.

Zdaniem Sądu Okręgowego w skład spadku wchodzi:

- samochód osobowy F. (...) o wartości 16.000 zł,
- środki zgromadzone na rachunku bankowym w (...) w wysokości 5.963,39 zł,

Darowizny doliczone do spadku to:

- garaż, jako spółdzielcze prawo, według stanu na dzień 12.11.2007 r., o wartości 21.400 zł,

- darowizna kwoty pieniężnej na rzecz N. B. z 16.11.2007 r. w wysokości 400.000 zł ze środków stanowiących majątek odrębny M. B., przekazana mu na zagospodarowanie,
- pobrane z konta M. B. kwoty na wyłączne potrzeby pozwanej czyli faktyczne darowizny, a to 9.319 zł tytułem podatku od czynności cywilnoprawnych
od zakupu nieruchomości przy ul. (...), kwotę 19.000 zł na zakup mebli sypialni przez pozwaną.

W ocenie Sądu Okręgowego do stanu czynnego spadku należy również doliczyć wartość mieszkania położonego w L. przy ul. (...) które wyszło z majątku odrębnego M. B.. Wartość tej nieruchomości w dniu dokonania tej czynności (sprzedaży pozwanej) to 169.000 zł. Sąd ten nie dał wiary pozwanej, że uiszczała ona mężowi po 20.000 zł jako cenę ustaloną przez małżonków, aż do wyczerpania kwoty 100.000 zł. Uznał tę umowę za pozorną, ukrywającą faktyczną darowiznę. Natomiast powodowie w ocenie Sądu Okręgowego nie wykazali, aby z majątku osobistego spadkodawcy czynione były nakłady na majątek osobisty pozwanej, czyli na nieruchomość przy ul. (...).

W tej sytuacji Sąd pierwszej instancji uznał, że stan czynny spadku wynosi 640.682,39 zł (16.000 zł + 5.963,39 zł + 21.400 zł + 400.000 zł + 9.319 zł + 19.000 zł + 169.000 zł).

Powodom należna jest 1/8 części spadku co stanowi po 80.085,29 zł i dla tego zasądził na ich rzecz od pozwanej dochodzone przez nich kwoty po 80.000 zł z odsetkami od dnia wyroku.

Wyrok ten zaskarżyły obie strony.

Powodowie w części oddalającej żądanie o zasądzenie odsetek ustawowych od dnia 25.01.2011 r. (punkt III wyroku). W apelacji zarzucili:

- naruszenie prawa materialnego tj. art. 455 w zw. z art. 481 § 1 i 2 oraz art. 991 § 1 i 2 k.c. przez błędną jego wykładnię,
- naruszenie przepisów postępowania tj. art. 328 § 2 k.p.c. przez nieprawidłowe przyjęcie, że powodowie mają prawo żądać odsetek od 15.07.2014 r. tj. od dnia wydania wyroku.

We wnioskach apelacji domagali się zmiany zaskarżonego wyroku przez zasądzenie na ich rzecz po 80.000 zł z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 25.01.2011 r. do dnia zapłaty oraz zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Pozwana zaskarżyła wyrok w całości. W apelacji zarzuciła:

- błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego orzeczenia polegającego na uznaniu, że treść dokumentu z 17.02.2007 r. sporządzonego przez spadkodawcę nie wskazuje na wolę M. B. pozbawienia powodów zachowku; przyjęcie, że powodowie utrzymywali z ojcem bliskie kontakty i nie nastąpiło zerwanie więzi rodzinnych po 1995 r.; nieuwzględnienie, że spłacona kwota pożyczki 75.000 zł pochodziła z kredytu zaciągniętego i spłaconego nadal przez pozwaną,
- naruszenie przepisów postępowania, a to art. 247 k.p.c.,
- naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 888 k.c. oraz art. 993 – 995 k.c. przez nieuwzględnienie przy obliczaniu substratu zachowku kwot wypłaconych przez M. B. z rachunku pozwanej w (...) w okresie od 4.06.2008 r. do dnia 24.09.2009 r.

W oparciu o te zarzuty wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa i zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania za obie instancje.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Sąd Okręgowy poczynił ustalenia faktyczne na podstawie prawidłowo przeprowadzonego postępowania dowodowego i tym samym Sąd Apelacyjny przyjął te ustalenia za własne i na ich podstawie rozpoznał niniejszą sprawę w granicach zarzutów oraz wniosków apelacyjnych.

W pierwszej kolejności należy odnieść się do apelacji pozwanej jako dalej idącej. Jest ona uzasadniona jedynie w tej części, w której kwestionuje przyjęcie do substratu zachowku kwoty 400.000 zł, czyli darowiznę spadkodawcy na rzecz syna N. uczynioną 16.11.2007 r.

Nie można zgodzić się z poglądem tego Sądu, że dopiero skuteczne odwołanie darowizny (art. 898 k.c.) lub zaistnienie przesłanek z art. 879 k.c. decyduje o wyjęciu darowizny z majątku obdarowanego.

N. B. dokonał darowizny (można ją nazwać zwrotną) na rzecz ojca w dniu 3.07.2008 r. kwota 410.000 zł niewątpliwie została w tym dniu przelana z rachunku wcześniej obdarowanego, a teraz darczyńcy na rzecz wcześniej darczyńcy a teraz obdarowanego. Nie ma wątpliwości, w świetle dowodów w sprawie, że w kwocie 410.000 zł mieści się 400.000 zł darowanych N. przez ojca.

Nie mogła zatem wejść do substratu zachowku jako darowizna na rzecz N. B., bowiem wróciła do majątku przyszłego spadkodawcy i została rozdysponowana przez M. B. w taki sposób jak to ustalił Sąd Okręgowy.

Nie ma też wątpliwości co do charakteru tej czynności prawnej, bowiem N. B. dokonał przysporzenia majątkowego na rzecz ojca bez ekwiwalentu i kosztem swojego majątku. Umowa ta stała się ważna mimo, że oświadczenie darczyńcy nie zostało złożone w formie aktu notarialnego, a to z uwagi na zdanie drugie art. 890 § 1 k.c. Należy dodać, że oświadczenie obdarowanego może być złożone w dowolnej formie; także przez facta concludentia, co w rozpoznawanej sprawie miało miejsce, bowiem M. B. przyjął tę kwotę i ją rozdysponował/wydał.

Argumentacja Sądu Apelacyjnego jest odmienna od przedstawionej w apelacji, ale konkluzja jest ostatecznie tożsama. Kwota 400.000 zł z przyczyn wyżej wskazanych nie wchodzi do substratu zachowku.

Chybione są pozostałe zarzuty apelacji pozwanej Sąd Okręgowy nie popełnił błędów w ustaleniach faktycznych tam wskazanych. Zgodzić się należy z wnioskiem, że „uzupełnienie do Repertorium ...” z 17.02.2007 r. jedynie wyłącza powodów z zapisu dokonanego tylko na rzecz syna N.. Nie jest natomiast wydziedziczeniem w rozumieniu art. 1008 k.c., czyli pozbawieniem prawa do zachowku. Nie ma wątpliwości, że spadkodawca ujawnił tam swoją wolę co do środków pieniężnych ulokowanych w (...)/L..

Ma rację Sąd Okręgowy, że niezależnie od powyższego przyczyna wyłączenia od udziału w zapisie testamentu wyrażona przez spadkodawcę nie może być podstawą wydziedziczenia.

Trafnie także uznał Sąd Okręgowy, że jedynie wskazane przez spadkodawcę zerwanie więzi rodzinnych, a konkretnie brak kontaktów z powodami od 1995 r. mogło by być podstawą wyłączenia. Musiałoby jednakże istnieć w momencie sporządzenia dokumentu i musiałoby być rzeczywiste. Zebrany materiał dowodowy przeczy tym sugestiom, a jego ocena dokonana przez Sąd Okręgowy nie budzi zastrzeżeń w świetle art. 233 § 1 k.p.c. i znajduje akceptację Sądu Apelacyjnego.

Nie ma znaczenia dla ustalenia substratu zachowku okoliczność, że pozwana spłaca swój kredyt w (...)/L.. W nawiązaniu do spłaconego przed otwarciem spadku kredytu w wysokości 75.000 zł. Nie wskazała go bowiem w kategorii długu spadkowego, co z kolei należałoby udowodnić. Taka sama ocena musi spotkać zarzut nieuwzględnienia

przy obliczaniu substratu zachowku kwot wypłacanych przez M. B. z rachunku pozwanej w (...) od 4.06.2008 r. do 24.09.2009 r. Skarżąca wskazuje na naruszenie w tym wypadku przepisów art. 993 – 995 k.c. Uznać to należy za nieporozumienie. Przepisy te regulują obliczanie zachowku przy zapisach zwykłych, poleceniach, darowiznach, zapisach windykacyjnych, drobnych darowiznach oraz obliczanie wartości przedmiotu darowizny i zapisu windykacyjnego. Nie wiadomo bliżej do jakiej kategorii zalicza pozwana wskazane w apelacji 283.900 zł. Jeżeli były to darowizny to na rzecz spadkodawcy, natomiast wymienione wyżej przepisy prawa materialnego dotyczą darowizn dokonanych przez spadkodawcę, a nie darowizn na jego rzecz.

Nietrafne są także zarzuty naruszenia art. 247 k.p.c. oraz art. 888 k.c. Dokonana przez Sąd Okręgowy ocena umowy sprzedaży mieszkania przy ul. (...) jako ukrytej darowizny jest słuszna. Potwierdza to bardzo szczegółowa analiza przebiegu tej czynności oraz fakt, że pozwana nie potrafiła wykazać, aby uiszczała na rzecz spadkodawcy kwotę 100.000 zł. Z analizy rachunków bankowych spadkodawcy i pozwanej wynika, że w dacie sporządzenia umowy, przed tą datą i po niej nie odnotowano żadnej operacji finansowej świadczącej o zapłacie 100.000 zł. Trafnie Sąd Okręgowy zauważył, że brak pokwitowania jest o tyle dziwny, że pozwana starała się poświadczać dowodami wszystkie operacje finansowe, których dokonywała. Miała także dowody na otrzymywane darowizny od swojej matki. Pozwana nie wykazała, że dysponowała środkami finansowymi na zakup tegoż mieszkania tym bardziej, że w tym czasie (około 2 miesiąca) zakupiła nieruchomości przy ul. (...) za łączną kwotę 450.000 zł. Skoro matka pozwanej zeznała, że córka zakupiła lokal przy ul. (...) z własnych środków, a pozwana środków tych nie miała, to niewątpliwie M. B. pod pozorną umową sprzedaży za wiedzą i zgodą pozwanej dokonał innej czynności, a mianowicie darowizny.

Oświadczenie woli złożone drugiej stronie za jej zgodą dla pozorów jest nieważne (art. 83 § 1 zd. pierwsze k.c.). Jeżeli oświadczenie takie zostało złożone dla ukrycia innej czynności prawnej, ważność oświadczenia ocenia się według właściwości tej czynności (art. 83 § 1 zd. drugie k.c.).

Takie uzewnętrznione oświadczenie jest nieważne, ponieważ nie posiada ono elementu zamiaru wywołania skutków prawnych (patrz Z. Radwański, System Prawa Prywatnego, t. 2, W-a 2002, s. 385).

W ocenie Sądu Apelacyjnego pozwana i M. B. złożyli potajemnie oświadczenie, wyrażające wolę dokonania innej czynności prawnej. Zawarte w ten sposób, znane tylko stronom, potajemne porozumienie określa się jako ukryta czynność prawna (czynność dyssymulowana). Wyżej wskazani ukryli inny typ czynności prawnej z zachowaniem tożsamości przedmiotu tej czynności. W tej sprawie nastąpiło ukrycie darowizny pod pozorną umową sprzedaży tej samej rzeczy czyli mieszkania spółdzielczego przy ul. (...) w L..

Już z tego powodu oświadczenie woli zawarte w umowie z 31.07.2007 r. jest nieważne.

Jeżeli cała treść oświadczeń stron tej umowy, czyli uzgodnienia potajemne (darowizna), jak i uzewnętrznione (sprzedaż) podlegają łącznie jednej wykładni (tak cyt. Z. R. w Systemie str. 390-391), to o zakresie ważnych i nieważnych postanowień takiej umowy, decydują wnioski wynikające z tak przeprowadzonej interpretacji zmierzającej do ustalenia rzeczywistych zamiarów stron.

Oceniając ważność ukrytej czynności prawnej (darowizny) według jej właściwości, czyli jej zgodność z normatywnymi wymogami, których zachowanie jest konieczne do skutecznego i ważnego dokonania tej czynności, to strony tej ukrytej czynności uwzględniły wszystkie elementy przedmiotowo istotne dla darowizny (art. 888 § 1 k.c.). Zatem oceniając ważność oświadczenia według właściwości ukrytej czynności prawnej (darowizny) należy z uwagi na wskazane elementy przedmiotowo istotne, a także wymaganej formy czynności prawnej uznać ją za ważną.

Powoduje to wejście tego przedmiotu majątkowego do substratu zachowku jako darowizny spadkodawcy na rzecz spadkobierczyni po myśli art. 993 k.c.

W tej sytuacji zarzut naruszenia art. 247 k.p.c. jako nieistotny nie podlega ocenie.

Apelację powodów uznać należy za bezpodstawną.

Wprawdzie zawiera ona w uzasadnieniu szereg judykatów na poparcie stanowiska powodów, jednakże Sąd Apelacyjny we Wrocławiu stoi konsekwentnie na następującym stanowisku:

Roszczenie o zachowek jest od początku długiem pieniężnym (patrz wyrok SN z 15.12.1999 r., I CKN 248/98, Lex nr 898244). Przepisy kodeksu cywilnego nie określają terminu wymagalności roszczenia z tytułu zachowku, zatem powinno ono zostać spełnione przez zobowiązanego, zgodnie z art. 455 k.c. niezwłocznie po wezwaniu przez uprawnionego do zachowku.

Ustalenie jego wysokości w postępowaniu na podstawie cen obowiązujących w chwili wyrokowania (patrz uchwała (7) SN, zasada prawna, z 26.03.1985 r., III CZP 75/84, OSNC 1985, Nr 10, poz. 147; wyroki SN z 25.05.2005 r., Lex nr 180835 oraz z 4.07.2012 r., I CSK 599/11, Lex nr 1218157, poza tym art. 995 k.c.) nie przesądza o tym, że w każdym przypadku, od tej daty dopiero będą przysługiwały odsetki na rzecz uprawnionego.

W związku ze stabilizacją stosunków ekonomicznych, odsetki ustawowe pełnią w mniejszym niż dawniej – w okresie transformacji i niestabilności cen – funkcję waloryzacyjną, a w większym stopniu funkcję swego rodzaju zryczałtowanego wynagrodzenia za korzystanie przez dłużnika ze środków pieniężnych należnych wierzycielowi oraz funkcję motywującą dłużnika do spełnienia świadczenia pieniężnego.

Sama waloryzacja świadczenia pieniężnego dokonywana przez sąd w ramach ustalania wysokości roszczenia o zachowek, według cen obowiązujących w chwili wyrokowania, nie pozwala na uwzględnienie wszystkich negatywnych konsekwencji, jakie poniósł wierzyciel przez czas gdy nie mógł korzystać z przysługującej mu od zobowiązanego z tytułu zachowku sumy pieniężnej. Niekiedy w okresie wyrokowania ceny, stanowiące podstawę ustalenia wysokości roszczenia z tytułu zachowku, nie są wyższe, a niekiedy są nawet niższe niż w chwili wezwania zobowiązanego do zapłaty zachowku.

Prowadzi to do wniosku, że termin, od którego zobowiązany z tytułu zachowku popadł w stan opóźnienia – warunkujący zasądzenie odsetek ustawowych – należy ustalić indywidualnie, z uwzględnieniem okoliczności danej sprawy.

O stanie opóźnienia można mówić wówczas, gdy zobowiązany znał już wszystkie obiektywnie istniejące okoliczności, pozwalające mu racjonalnie ocenić zasadność i wysokość zgłoszonego roszczenia z tytułu zachowku. Może to nastąpić także w dacie poprzedzającej chwilę wyrokowania. Ten pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z 13.02.2013 r. w sprawie II CSK 403/12 Lex nr 1314389 jest bardzo słuszny.

Sąd Apelacyjny aprobując wyrażony w tym wyroku pogląd zauważa, że w rozpoznawanej sprawie pozwana nie znała wszystkich obiektywnie istniejących okoliczności, pozwalających jej racjonalnie ocenić zasadność i wysokość zgłoszonego roszczenia z tytułu zachowku.

Nie zmienia tego poglądu okoliczność, że w efekcie końcowym częściowo uległa żądaniom. Istotnym jest, że obrona pozwanej opierała się na przeświadczeniu – także częściowo uzasadnionym – o bezpodstawności żądania powodów. Dopiero wieloletni proces wsparty opiniami biegłych, dokumentami i dowodami osobowymi pozwolił na racjonalną ocenę zasadności i wysokości zgłoszonego

przez powodów roszczenia z tytułu zachowku. Daje to podstawę do uznania, że termin od którego pozwana popadła w stan opóźnienia nastąpił w dacie poprzedzającej chwilę wyrokowania.

Mając powyższe na względzie Sąd Apelacyjny wydał wyrok reformatoryjny (art. 386 § 1 k.p.c.). Uznał, że do substratu zachowku wchodzi: samochód osobowy F. (...) o wartości 16.000 zł, środki na rachunku bankowym w wysokości 5.963 zł, darowizna spółdzielczego prawa do garażu o wartości 21.400 zł, pobrana przez pozwaną z konta M. B. kwota 19.319 zł na podatek

od czynności prawnej, kwota 19.000 zł na zakup mebli do sypialni pobrana z konta spadkodawcy oraz kwota 169.000 zł stanowiąca wartość spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego w L. ul. (...), który faktycznie był przedmiotem darowizny ze strony M. B. na rzecz pozwanej.

Łącznie substrat zachowku to 250.682 zł, 1/8 z tej wartości to 31.335 zł. Taką też kwotę zmieniając wyrok Sądu Okręgowego należało zasądzić od pozwanej na rzecz każdego z powodów; oddalając dalej idące powództwo.

Konsekwencją tej zmiany jest także zmiana punktu IV przez obniżenie zasądzonej tam kwoty do 2.599 zł, według następującego wyliczenia:

Powód A. B. poniósł łącznie koszty w kwocie 11.932 zł, wygrał sprawę w 40%, co z kwoty 11.932 zł daje 4.769 zł.

Pozwana za pierwszą instancję poniosła koszty zastępstwa w wysokości 3.617 zł, sprawę wygrała w 60%, co daje kwotę 2.170 zł. Po zminusowaniu (4.769 – 2.170) otrzymujemy kwotę 2.599 zł.

R. B. poniósł łącznie koszty w wysokości 8.321 zł, 40% z tej kwoty to 3.328 zł – 2.170 zł kosztów pozwanej daje 1.158 zł, co uzasadnia zmianę punktu V wyroku.

W punkcie VI należało stosownie do wyniku procesu obniżyć obciążenie pozwanej do 2.889 zł, co stanowi 40% z kwoty 7.223 zł, pozostałą kwotą po 2.166,50 zł należało obciążyć powodów.

Na podstawie art. 385 k.p.c. Sąd Apelacyjny oddalił dalej idącą apelację pozwanej, a apelację powodów w całości. Orzeczenie o kosztach postępowania apelacyjnego znajduje uzasadnienie w przepisie art. 100 k.p.c. w zw.

z art. 391 § 1 k.p.c. Pozwana poniosła opłatę w wysokości 8.000 zł i poniosła koszty zastępstwa w kwocie po 2.700 zł.

Na każdego z pozwanych przypada do zapłaty 6.700 zł (4.000 + 2.700), 60% z tej kwoty to 4.020 zł. Powodowie ponieśli opłaty w kwocie po 1.776 zł oraz po 1.800 zł kosztów zastępstwa. Łącznie po 3.576 zł – 40% z tej kwoty to 1.430 zł. 4.020 zł – 1.430 zł = 2.590 zł jest to kwota zasądzona od powodów tytułem zwrotu pozwanej kosztów postępowania apelacyjnego.

MW